

ARTHUR
SCHNITZLER
DE DOKTER VAN HET
K U U R
ROMAN
NOORD

B&L

Vertaald en van een nawoord voorzien door Jef Rademakers

Deze uitgave kwam tot stand met
steun van het Federale Ministerie
van de Republiek Oostenrijk.

— Federal Ministry
Republic of Austria
Arts, Culture,
Civil Service and Sport

INHOUD

DE VROUW VAN DE WIJZE
7

DE JONGE WEDUWE
29

DE DOKTER VAN HET KUUROORD
187

NAWOORD
319

OVER DE VERTALER
337

DE
VROUW
VAN DE
WIJZE

Hier zal ik lang blijven. Over deze plek tussen zee en bos ligt een zwaarmoedige verveling, die ik weldadig vind. Alles is stil en roerloos. Alleen de witte wolken bewegen langzaam; maar de wind waait zo hoog boven de golven en de boomtoppen dat de zee en de bomen niet ruisen. Hier heerst diepe eenzaamheid, die voel je altijd, ook als je je onder de talrijke mensen begeeft, in het hotel, op de wandelpromenade. De muziekkapel van het kuuroord speelt meestal weemoedige Zweedse en Deense melodieën, maar zelfs hun vrolijke stukken klinken vermoeid en gedempt. Als de muzikanten uitgespeeld zijn, komen ze zwijgend de treden van de kiosk af en verdwijnen met hun instrumenten langzaam en droef de lanen in.

Dit schrijf ik op een vel papier, terwijl ik mij in een boot langs de oever laat roeien.

De oever is lieflijk en groen. Eenvoudige landhuizen met een tuintje; in de tuintjes staan banken vlak bij het water; achter de huizen een smalle, witte straat, en aan de overkant van de straat het bos. Dat strekt zich uit over het vasteland, ver, licht oplopend, en daar waar het ophoudt staat de zon. Zijn avondgloed rust op het smalle, langgerekte gele eiland aan de overzijde. De roeier zegt dat je er in twee uur kunt komen. Ik zou er wel eens heen willen. Maar hier wil ik ook niet weg; ik ben altijd dicht in de buurt van het kleine dorp; liefst nog vlak aan de kust of op mijn terras.

Ik lig onder de beuk. De zware namiddag drukt de takken naar beneden; af en toe hoor ik mensen lopen op de weg langs het bos; maar ik kan ze niet zien want ik beweeg me niet en mijn ogen zijn gericht op de hemel. Ik hoor ook het heldere gelach van kinderen, maar de grote stilte om mij heen zuigt elk geluid meteen op, en nauwelijks een seconde nadat het verklonken is, lijkt het al heel lang voorbij. Als ik mijn ogen sluit en meteen weer opendoet, ontwaak ik als na een lange nacht. Zo glijd ik weg van mijzelf en verdwijn als een stuk natuur in de grote rust om mij heen.

Maar nu is het uit met die heerlijke rust. Die komt niet meer terug, niet in de roeiboort en ook niet onder de beuk. Alles lijkt in één keer veranderd. De wijsjes van de muziekkapel klinken pittig en vrolijk; de mensen die langslopen praten honderduit; de kinderen lachen en schreeuwen. Zelfs de lieve zee, die zo zwijgzaam leek, slaat 's nachts met kabaal tegen de kust. Mijn leven is weer luid geworden. Nimmer was ik met zo'n licht gemoed van huis vertrokken; er was niets wat ik onvoltooid had achtergelaten. Ik had mijn doctoraalexamen gedaan; een kunstzinnige ambitie, die ik mijn hele jeugd gekoesterd had, had ik eindelijk begraven, en juffrouw Jenny was getrouwd met een horlogemaker. Daarmee had ik het zeldzame geluk een reis te kunnen beginnen zonder een geliefde en zonder een illusie mee te moeten sjouwen. Het besef dat ik een levensfase had afgesloten gaf me een veilig en goed gevoel. En nu is alles weer voorbij; – want mevrouw Friederike is er.

's Avonds laat op mijn terras; ik heb een lantaren op mijn tafel gezet en ik zit te schrijven. Het is tijd dat er in alles klaarheid komt. Ik teken het gesprek op, het eerste gesprek met haar na zeven jaar, het eerste na dat ene moment . . .

Het was aan het strand, rond het middaguur. Ik zat op een bank. Af en toe liepen er mensen voorbij. Een vrouw met een klein jongetje stond op de aanlegsteiger, te veraf om haar gezichtstrekken goed te kunnen onderscheiden. Zij was me trouwens nog helemaal niet opgevallen; ik weet alleen dat ze daar allang stond toen ze eindelijk de brug verliet en in mijn richting kwam. Ze hield het knaapje aan de hand. Nu zag ik dat ze jong en slank was. Haar gezicht kwam me bekend voor. Ze was nog tien passen van me verwijderd; toen stond ik vlug op en liep haar tegemoet. Ze glimlachte, en ik wist wie ze was.

'Ja, ik ben het,' zei ze en reikte me de hand.

'Ik heb u meteen herkend,' zei ik.

'Ik hoop dat dat niet te moeilijk was,' antwoordde ze. 'En u bent eigenlijk ook niets veranderd.'

'Zeven jaar . . .' zei ik.

Ze knikte. 'Zeven jaar . . .'

We zwegen beiden. Ze was zeer mooi. Nu gleed er een lachje over haar gezicht, ze keerde zich naar de jongen die ze nog altijd aan de hand hield, en zei: 'Geef die meneer eens een hand.' De kleine deed het, maar keek me daarbij niet aan.

'Dit is mijn zoon,' zei ze.

Het was een knap, gebruid ventje met lichte ogen.

'Het is toch mooi dat je elkaar nog eens tegenkomt in het leven,' begon ze. 'Ik had niet gedacht . . .'

'Het is ook vreemd,' zei ik.

'Waarom?' vroeg ze, terwijl ze me voor het eerst recht in mijn ogen keek, lachend. 'Het is zomer . . . iedereen is op reis, nietwaar?'

De vraag naar haar man lag nu op mijn lippen, maar ik durfde die niet uit te spreken.

'Hoelang blijft u hier?' vroeg ik.

'Veertien dagen. Dan tref ik mijn man in Kopenhagen.'

Ik keek haar met een snelle blik aan; zij keek onbevangen terug: 'Verwondert u dat soms?'

Ik voelde mij onzeker, onrustig bijna. Als iets onbegrijpelijk kwam het mij plotseling voor dat men dingen zo totaal vergeten kan. Want nu besefte ik pas: aan dat ene moment zeven jaar geleden had ik lange tijd zo weinig gedacht dat het leek alsof ik het nooit had meegemaakt.

'Maar u hebt me vast nog veel te vertellen,' begon zij opnieuw. 'Veel, heel veel. U bent zeker allang dokter?'

'Niet zo lang – sinds een maand.'

'Uw gezicht heeft nog steeds iets kinderlijks. Uw snor lijkt wel opgeplakt.'

Vanuit het hotel klonk overdreven hard de bel voor het eten.

'Adieu,' zei ze prompt, alsof ze alleen maar daarop had staan wachten.

'Kunnen we niet samen gaan?' vroeg ik.

‘Ik eet met de jongen op mijn kamer, ik ben niet graag onder zoveel mensen.’

‘Wanneer zien we elkaar weer?’

Ze wees met twinkelende ogen naar de kleine strandpromenade. ‘Hier kom je elkaar toch vanzelf tegen,’ zei ze, en toen ze merkte dat ik door haar antwoord onaangenaam getroffen was, voegde ze eraan toe: ‘Vooral als men daar zin in heeft. – Tot ziens.’

Ze reikte me de hand en zonder nog één keer om te kijken, liep ze weg. Maar de kleine jongen keek nog een keer over zijn schouder naar mij.

Ik heb die hele middag en die hele avond over de promenade heen en weer gelopen en zij is niet gekomen. Misschien is ze alweer vertrokken? Het zou me eigenlijk niet mogen verbazen.

Er is een dag voorbijgegaan zonder dat ik haar heb gezien. De hele ochtend heeft het geregend en behalve ik was er niemand op de promenade. Een paar keer ben ik langs het hotel gelopen waar ze logeert, maar ik weet niet welke ramen van haar kamer zijn. ’s Middags hield het op met regenen en ik maakte een lange wandeling over de weg langs de zee, helemaal tot het volgende dorp. Het was vochtig en zwoel.

Onderweg heb ik nergens anders aan kunnen denken dan aan die tijd van toen. Ik zag het allemaal weer duidelijk voor me. Het vriendelijke huis waar ik woonde en het tuintje met de groengelakte stoelen en tafel. En het stadje met zijn stille, witte straten. En die verre, in de nevel verdwijnende heuvels. En boven dat alles lag een bleekblauwe hemel, die er zo bij hoorde, als was er op de hele wereld nergens een lucht die zo bleek en blauw was. Ook de mensen van toen zag ik allemaal weer voor me; mijn klasgenoten, mijn leraren, ook Friederikes man. Ik zag hem niet zoals hij op dat laatste moment verschenen was, maar anders; – ik zag hem met die zachte, wat vermoeide uitdrukking op zijn gezicht, zoals hij altijd door de straat naar school stapte en ons, jongens, vriendelijk groette.

En zoals hij aan tafel zat, altijd tussen Friederike en mij in, meestal zwijgend. Ik zag hem zoals ik hem vaak uit het raam van mijn kamer had gezien: in de tuin aan de groengelakte tafel, terwijl hij bezig was ons huiswerk te corrigeren. En ik herinnerde mij hoe Friederike de tuin in liep om hem zijn kopje koffie te brengen en daarbij glimlachend omhoog keek naar mijn raam met een blik die ik toen niet begreep . . . pas in dat allerlaatste uur. – Nu weet ik ook dat ik al vaker aan dat alles heb teruggedacht. Maar niet als aan iets levends, meer als aan een afbeelding die thuis ergens stil en vredig aan de muur hangt.

We hebben vandaag naast elkaar op het strand gezeten en we hebben met elkaar gesproken alsof we vreemden voor elkaar waren. De jongen speelde bij onze voeten met zand en steentjes. Het was niet alsof er ons iets bedrukte: gewoon als mensen die niets voor elkaar betekenen en die door een toevallig verblijf in dezelfde badplaats elkaar even tegenkomen, hebben wij met elkaar gebabbeld; over het weer, over de omgeving, over de mensen, ook over de muziek en over een paar nieuwe boeken. Terwijl ik naast haar zat, ervoer ik dat niet als onaangenaam; maar toen ze opstond en wegging, vond ik het ineens onverdraaglijk. Ik had haar willen naroeven: zég me toch iets, maar dat zou ze niet eens begrepen hebben. En nu ik er nog eens over nadenk: wat had ik anders mogen verwachten? Dat ze mij bij onze eerste ontmoeting zo vriendelijk tegemoet was getreden, was blijkbaar alleen aan de verrassing toe te schrijven; wellicht ook aan het fijne gevoel ergens in den vreemde een oude kennis tegen het lijf te lopen. Maar nu heeft ze de tijd gehad zich alles weer voor de geest te halen, net als ik; en dát waarvan ze hoopte dat het voorgoed uit haar herinnering zou zijn verdwenen, is met volle kracht weer teruggekomen. Ik kan ook absoluut niet bevroeden wat zij vanwege mij heeft moeten doorstaan, waar ze misschien zelfs vandaag de dag nog onder te lijden heeft. Dat zij bij hem gebleven is, zie ik wel; en dat zij zich weer met elkaar verzoend

hebben, daarvan is dat vierjarig jongetje het levend bewijs; – maar je kunt je met elkaar verzoenen zonder te vergeven, en je kunt vergeven zonder te vergeten. – Ik zou moeten maken dat ik hier wegwam, dat zou beter zijn voor ons allebei.

In een vreemde, weemoedige schoonheid komt dat hele jaar weer naar boven, en ik maak alles weer mee. Kleine dingen schieten me te binnen. Ik herinner me de herfstochtend waarop ik, begeleid door mijn vader, aankwam in de kleine stad, waar ik het laatste jaar van het gymnasium zou doen. Ik zie duidelijk het schoolgebouw weer voor me, midden in het park met zijn hoge bomen. Ik herinner me hoe ik rustig mijn huiswerk maakte in de mooie, ruime kamer, ik herinner me de vriendelijke gesprekken over mijn toekomst die ik aan tafel voerde met mijn leraar en waar Friederike met een glimlach naar luisterde; de uitstapjes met medescholieren over de straatweg naar het volgende dorp; en alle onbeduidende dingen grijpen mij zo aan, alsof mijn hele jeugd erin besloten lag. Waarschijnlijk zouden al die dagen in de donkerste vergetelheid hebben gerust, als ze niet werden beschenen door de gloed van dat allerlaatste uur. En het merkwaardigste is: sinds Friederike in mijn omgeving verblijft, lijken mij die dagen zelfs dichterbij dan de dagen van afgelopen mei, toen ik de juffrouw liefhad die in juni met de horlogemaker trouwde.

Toen ik vanmorgen vroeg naar mijn venster liep en naar het grote terras beneden keek, zag ik Friederike met haar zoontje aan een tafel zitten; zij waren de eerste ontbijtgasten. Hun tafel was precies onder mijn raam en ik riep ze een goedmorgen toe. Ze keek naar boven. ‘Al zo vroeg wakker?’ zei ze. ‘Heeft u geen zin om naar ons te komen?’

De volgende minuut zat ik al bij haar aan tafel. Het was een schitterende morgen, koel en zonnig. We kletsten weer over onbelangrijke dingen, net als laatst, en toch was alles anders. Achter onze woorden gloeide de herinnering. Wij liepen het bos in. Daar begon ze over zichzelf te praten en over thuis.

‘Bij ons is alles nog precies hetzelfde als toen,’ zei ze, ‘alleen onze tuin is mooier geworden. Mijn man besteedt daar veel tijd aan sinds we de kleine hebben. Volgend jaar krijgen we zelfs een serre.’

Ze praatte door. ‘Sinds twee jaar hebben we bij ons een schouwburg, de hele winter wordt er opgetreden, tot aan Palmzondag. Ik ga er twee, drie keer in de week heen, meestal met mijn moeder, die vindt het kostelijk.’

‘Ik ook naar de schouwburg!’ riep de kleine, die Friederike aan het handje had.

‘Natuurlijk, jij ook. ’s Zondagsmiddags,’ legde ze uit aan mij, ‘dan spelen ze namelijk soms stukken voor kinderen; daar ga ik dan met de jongen naartoe. Maar ik amuseer me dan ook uitstekend.’

Ze wilde dat ik van alles over mij vertelde. Over mijn beroep of andere ernstige zaken vroeg ze weinig; ze wilde vooral weten hoe ik mijn vrije tijd doorbracht en ze was nieuwsgierig naar de gezellige genoegens van de grote stad.

Ons gesprek verliep vrolijk; met geen woord werd gerept over die ene gemeenschappelijke herinnering – en toch was die beslist bij haar, evenals bij mij, voortdurend aanwezig. Urenlang wandelden we rond en ik voelde me bijna gelukkig. Soms liep de kleine tussen ons in en dan raakten onze handen elkaar als we over zijn haar streken. Maar we deden allebei alsof we het niet merkten en we praatten gewoon door, heel onbevangen.

Toen ik weer alleen was verdween mijn goede stemming al gauw. Want ineens voelde ik weer dat ik niets van Friederike wist. Ik vond het onbegrijpelijk dat mij dat tijdens ons hele gesprek niet gestoord had en ik vond het vreemd dat Friederike zelf niet de behoefte had gevoeld erover te praten. Want zelfs als ik zou aannemen dat tussen haar en haar man over dat ene moment al jaren niet meer gesproken werd – zichzelf kon het toch niet vergeten zijn? Het moest toch destijds serieuze gevolgen hebben gehad, na mijn woordeloze afscheid – hoe had zij daar *niet* over kunnen spreken? Had ze soms verwacht dat